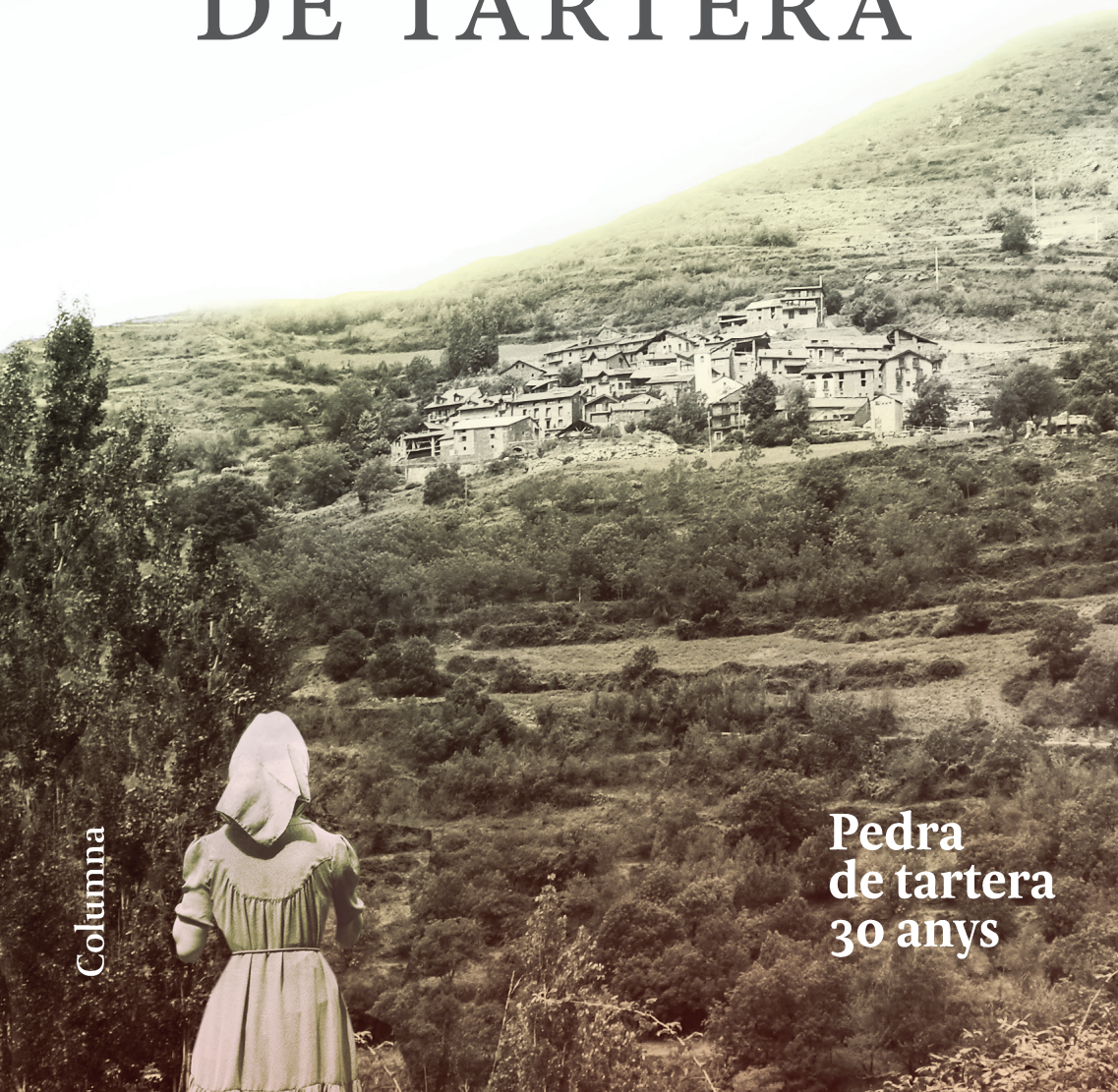

MARIA BARBAL

PEDRA
DE TARTERA

Columna

Pedra
de tartera
30 anys

MARIA BARBAL

PEDRA
DE TARTERA

COL·LECCIÓ CLÀSSICA
PRIMERA EDICIÓ, REVISADA, EN AQUEST FORMAT: OCTUBRE DEL 2015
© MARIA BARBAL, 1992, 2008, 2015
© COLUMNNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.
AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA
ISBN: 978-84-664-2002-0
DIPÒSIT LEGAL: B. 22.826-2015
FOTOCOMPOSICIÓ: VÍCTOR IGUAL, S.L.
CARRER ARAGÓ, 390 - 08013 BARCELONA
IMPRES A: ROMANYÀ VALLS

www.columnnaedicions.cat

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats

Es veia prou que a casa érem molts. I devia de sobrar algú. Jo era la quinta de sis germans i, segons deia mare, havia arribat perquè Déu havia volgut i s'ha d'acceptar allò que Ell envia. La nostra Maria, que era la primera, feia més de mestressa que mare mateixa, Josep era l'hereu i Joan era al seminari. Els tres més xics, havia sentit dir un ramat de camins que donàvem més feina que benefici. Els temps no eren d'abundància, tantes boques i poca hisenda havien de fer forat per força. Per això van decidir que jo, que era suau de caràcter i ben entenimentada, marxés per ajudar tia, la germana de la meua mare, que ja havia desesperat de tenir fills i de feina no li'n faltava. S'havia casat amb un hereu molt més gran que ella, que tenia trossos, no menys de mitja dotzena de vaques, poralla i conills, a més a més d'un hort. Se la passaven bé, però els feien falta mans i companyia perquè començaven a sentir-se grans. Així doncs, a tretze anys, amb el mocador de farcell al braç, a banda i banda

pare i Maria, vaig deixar família, casa, poble i muntanya. Des de l'Ermita a Pallarès no hi ha gaire tros però sí que representava un dia a peu i perdre casa meua, que em veia marxar d'esquena i que em dolia més que cap altra cosa en aquells moments, camí avall, amb l'únic món que coneixia, tot junt, que s'anava quedant enrere.

En aquelles hores de caminar callada cap al mercat de Montsent, on pare i Maria aprofitarien per comprar i deixar-me als oncles, se m'apareixien només les bones estones que havia viscut al poble on vaig néixer i d'on no havia sortit més que per anar a la muntanya a aviar els animals o per escapar-me a la Festa Major de les quatre cases que eren el poble del costat. Molta gent i poc forment.

Recordo els tres hiverns d'anar a costura; havia estat de les poques nenes que hi havia pogut aprendre perquè a casa ja n'hi havia de més grandetes bones per a la feina. La sort de ser xica! La mestra ens feia fer aquella cal·ligrafia tan rodona amb l'acabament de cada lletra cap amunt i la erra amb un rínxol a l'esquerra que a jo em semblava un tirabuixó. I a estudi de fred no en passàvem gota perquè donya Paquita no es deixava vèncer per l'escarransiment de les cases, i deia que volia un bon tarter de llenya cada setmana, a la sala, que les lletres només entren amb una mica d'escalfor i que, si volien que aprenguéssim, calia «poner un poco de buena voluntad». Perquè jo el poc que sé, que la majoria ho vaig oblidar més endavant, ho vaig aprendre en castellà. No em sabia avenir els primers dies que aquella senyora mestra, que no sé pas qui devia saber d'on havia sortit, no es fes entendre quan parlava. Al final sí que la vam comprendre i ella també

ens entenia quan enraonàvem nosaltres, però no sé per què dissimulava com si li fés vergonya o un xic de quimera. D'aquells hiverns d'anar a costura me'n recordo com si fos ara. Amb Magdalena ens posàvem sempre juntes, i quan ens feien llegir a jo se m'escapava el riure i Magdalena es parava. Donya Paquita es posava bé les ulleres i es quedava seriosa com un sergent i aleshores m'agafava aquell mal de ventre d'aguantar-se el riure i Magdalena continuava i notava que se m'escapava una mica de pipí a les calces.

M'agradava anar a estudi. Era diferent de sempre, feia la sensació que ser xic era una mica bo. A les cases semblaves una nosa. Si jugaves al paller, la canalla tot ho remenàvem; si t'acostaves al foc i removies entre les cassoles amb els esmolts, posaven el crit al cel parlant de no sé quina desgràcia; i si arreplegaves alguna pedra o fusta per jugar, només feies batudes. Tan sols si ajudaves a munyir, a pelar trumfes o desgranar tavelles, a portar llenya, estaves en lloc segur. Però allò era ser gran i en acabat no et tocava ni el porró ni la rosta, que tu ets massa xic.

Des de la finestra de la cuina el llosat de casa Saral semblava un campanar gran i les seues pissarres lluien com mirallets. La pluja havia parat i, mentre mare posava la cendra a damunt d'un llençol gruixut per fer bugada, a fora, unes gotes es despenjaven i de seguit s'esbalçaven al vidre de la finestra. Jo mirava els reguerols que s'hi feien i sentia com mare tornava a començar la mateixa història per diferent camí. Tia hauria volgut tenir una filla com ara tu i Déu no la hi havia concedida. I tu t'assembles més a ella que Maria o Nuri. Sobretot la cabellera panotxa, que no et pensis que tia havia estat la més agraciada de les quatre germanes, que per això li havia sortit aquell partit tan bo. I dels ulls també m'hi assemblava, que són com els de la teua padrina al cel sia, i els de tia Encarnació hi retiren molt.

Però ja no era solament això, i les mans de mare apareixien la llenya per encendre foc, sinó que necessitava

algú i què millor que fos un de la família que se n'ajudés d'aquell bé de Déu...

No em sortia paraula i prou que hauria volgut dir, però, quan mare callava, jo notava un nus al coll com un llaç que em tibés pels dos extrems, i em començava a fer mal fins que em pujava el primer sanglot pit amunt i desfeia el nus, i llavors s'escapava un riu de llàgrimes amb tota la fúria, perquè l'últim que jo volia fer en aquella hora era plorar.

No calia parlar-ne més. Jo sabia que si mare passava un matí feinejant tranquil·la a casa i s'entretenia a enraonar amb jo, sense pressa, sense tallar-me el fil de les paraules a cada instant amb: fes això, haurem de preparar tal cosa, ¿ja has apariat allò davall?, volia significar que l'ocasió era solemne. I a casa, de solemnitats, se'n gastaven poques. Ella es treia el mocador i es desfeia en explicacions que també acabaven en llàgrimes, i entre les meues primer, i les seues, el pedaç de cotó blanc s'anava fent un bunyol que tenia un to cada camí més blavós, fins que arribava el silenci. I els ulls baixos, amb el foc que ja començava d'escalfar, em feien un encaparrament i una son que treballs de resistir.

Quan vaig sentir que mare tornava a enraonar, ja hi devia portar una estoneta; vaig notar que si l'escoltava se'm tornava a nuar la gorja i, abans que tibés, vaig dir, amb un fil de veu, que aniria a viure amb tia Encarnació, que quan em vindrien a buscar. Dilluns aniran a mercat i pare i Maria t'hi acompanyaran.

La meua mare era una dona que només coneixia dos coses: feina i estalvi. Contava Maria que, quan havia vingut al món el nostre xic, Pere, mare havia arribat a les portes de la mort i, de dilluns a divendres, no es va haver complit una setmana que ja no la van poder fer estar al llit. Jo no recordava en aquells tretze anys haver-la vist un moment quieta sinó quan la mirava al banc de davant a la missa de diumenge.

Quan ens llevàvem ja feia una estonada que treballava o bé havia marxat als prats amb pare i Josep. Quan pujàvem a dormir encara aprofitava per apariar la berena de l'endemà o per endreçar coses; algun camí, acostumada a ser l'última, encara passava el rosari. D'allò que estic ben segura és que, devoció a part, no devia arribar ni a mig misteri, perquè la son devia atrapar-la així com un pardal quiet al parany.

Prou que ens estimava a tots, però amb prou feines ho demostrava. No tenia temps per a aquestes coses que,

segons ella deia, moltes de fonamentals l'esperaven. No coneixia el repòs, convençuda que no li'n pertocava, i, quan de vella li va arribar, es fonia dia a dia a les seues mans. Jo penso que preferia morir que descansar en vida.

I és que de feina n'hi havia molta: bèsties, terra i de set a vuit persones a taula pel cap baix. Tots ajudàvem, però ella era qui més hi posava el coll per tirar endavant. La dona fa la casa, deia.

Pare era més expansiu, i algunes hores enraonava coses gruixudes que, si les pensaves a soles, més tard, et feien una mica de mal, però al costat d'això, sovint ens feia festes i se'ns posava damunt dels genolls i ens feia alguna explicada, sobretot a l'hivern, quan el foc ens aplegava en acabat de menjar la verdura i, quan n'hi havia, el tallet de rosta. Recordo com rèiem amb l'aventura aquella del vell de Montenar, que una nit es va emportar uns calçotets d'una casa. Estesos vora el foc, al damunt del banc on l'home s'havia assegut per escalfar-se, se li havien enganxat a la roba en alçar-se. A mig camí de casa seua en aquella nit gelada, va descobrir els calçotets pengim-pengim al seu darrere aguantats pel gec. Es va parar en sec pel dubte de si deixar-se prendre per lladre o quedar-se enreulat com un ocell si tornava a desfer el camí.

Però els homes en una casa de pagès no solen rebre la part més dolenta i, mentre pare ens embadalia amb les seues històries, mare encara sargia a llum de foguerol uns quants mitjons, cent cops estripats pel mateix punt.

Activa i segura, tia era tan estalviadora i feïnera com mare, però, a més a més, era un geni coent fet a manar com a única mestressa de casa seua.

Quan em vaig veure darrere la mula, caminant de pressa perquè l'animal quasi s'esfugava de notar una presència estranya, hauria girat cua i cames ajudeu-me cap a casa. Però només deixava que els ulls se m'enaigüessin i, quan notava que anaven a caure les llàgrimes, respirava fort i me les empassava. L'esquena tibada d'oncle allí dalt de la bèstia m'imposava, i no volia que se m'escapés cap sospir. Em repetia que el favor me'l feien ells a jo, i jo el feia als meus. Una llesca menys a cada repàs i... M'havia agafat el mocador de farcell i el portava al seu davant damunt del coll de l'animal. Se'l veia enca-boriat i tot just m'havia badat boca, per això no gosava dir-li que les espadenyes m'havien encetat els peus. Eren les noves de Maria, que, per més fer, me les havia donat abans de sortir de casa, però ella gastava una mida més gran. Sentia el frec al peu com una frisança dolorosíssima. Desitjava arribar a Pallarès com més aviat millor i acabar aquell calvari. La cua de la mula es movia compassada-

ment. Quan les mosques s'hi acabaven de parar la llençava enlaire i tot seguit la deixava caure amb una voleiadissa, i tornem a començar. Quan ja no hi confiava, com aquell qui diu, vaig sentir oncle que deia: ja hi som. Va ser el primer instant de tot el dia que em va pujar de dins una gran alegria i per això mateix vaig notar que havia estat amb el cor encongít com una beneita, com si em portessin a vendre com una vaca més. I tampoc no era això. Tenia ganes d'abraçar tia, que no havia vingut a Montsent, al mercat. Ella era la germana de mare i jo amb oncle res no hi tenia.

No sé per què m'havia imaginat que vivien fora del poble. Aquest pensament se'm va desmentir quan oncle va prendre el camí entre les cases fins anar a raure a la plaça. Notava les galtes com em cremaven perquè la gent saludava oncle i em miraven i, quan vam ser davant de la meua nova casa i ell va haver descavalcat, una rotllana de dones que la feia petar amb tot de canalla que s'escridassaven ho van deixar estar tot per atansar-se a mirar i preguntar.

Ramon, quina xicota més *maja* que t'has trobat a mercat. Pensàvem que no en sabies tant de triar... És la neboda de l'Ermita, que passarà l'hivern amb nosaltres.

Jo no sabia on mirar, tenia tots els ulls fixos en jo i, d'aquells instants d'estar quieta, sentia les cames que em defallien i la suor que m'havia escaldat les cuixes, amb el cap emboirat de tant pensar i donar tombs a la mateixa cosa. D'aquí me'n va treure tia, que, rompent el cercle, em va abraçar amb força. I aleshores sí que vaig creure perdre el món de vista, perquè aquella tendresa havia

desfet en un inesperat instant tot el mur de raonaments que m'havia construït contra la tristesa. Agafada de la cintura, quasi m'estirava enlaire, esquivant la gent i portant-me escales amunt.

No va dir res més fins que em va tenir a la cuina. Havíem passat un llarg corredor fosc i, asseguda al banc, vaig haver d'escoltar aquella pregunta. ¿Per què plores?